

Door Mariette Huisjes

Historica Els Kloek ontrukkt 1001 vrouwen aan vergetelheid

Nieuw licht op de vaderlandse geschiedenis

Eindelijk is het er. Na tien jaar lobbyen, zoeken en schrijven presenteert samensteller Els Kloek met trots een vuistdik, prachtig vormgegeven naslagwerk over 1001 vrouwen die ooit hun stempel drukten op de wording van Nederland en zijn overzeese gebiedsdelen. Het boek beoogt een nieuw licht te werpen op de 'vaderlandse' geschiedenis.

Els Kloek is in deeltijd hoofd digitale naslagwerken bij het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis van de KNAW en daarnaast 'historisch ondernemer'. Dit betekent dat ze steeds weer nieuwe projecten opzet om, zoals zij het noemt, 'de geschiedenis aan de man te

In deze digitale tijd leven we nu eenmaal in één groot lexicon

brengen'. Zo stond ze aan de wieg van de populairwetenschappelijke reeks *Verloren Verleden*, nam ze het initiatief tot de website biografischportaal.nl en schreef ze een biografie van Kenau Simonsdochter Hasselaer en een cultuurgeschiedenis van de Hollandse huisvrouw. Nu zet Kloek dus vrouwen die in hun eigen tijd beroemd of berucht waren maar geen plek kregen in de formele geschiedschrijving, alsnog in de schijnwerper: van abtissen tot actrices, via adellijke dames, dichters, dievegges, feministen, gifmengsters, heiligen, martelaressen en

minnen tot zakenvrouwen. Het boek gaat vergezeld van een website, een tentoonstelling bij Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam en een lezingenprogramma door het hele land onder auspiciën van Atria, kennisinstituut van emancipatie en vrouwengeschiedenis. En begin april brengt PostNL een postzegelvel *1001 vrouwen* uit.

naslagwerken ondergewaardeerd

Na een paar decennia feministische wetenschapskritiek kreeg Els Kloek genoeg van deconstructies en genderanalyses. 'Eigenlijk is dat theoretiseren niet mijn stiel', vertelt ze in een kort gesprek tussen de perspresentatie van haar boek en verschillende radio- en televisieoptredens door. 'Ik ben meer een archiefkat, vind het fijn om als een soort detective feiten boven water te krijgen over individuele levens. Dat theoretiseren laat ik nu graag aan anderen over.' Behalve dat Kloek zelf houdt van het historisch handwerk vindt ze ook dat de wetenschap zich

meer aan naslagwerken gelegen zou moeten laten liggen. 'Je kunt er als wetenschapper niet mee scoren; het beleid is alleen maar gericht op excellentie of valorisatie. Daarmee laten beleidsmakers een steek vallen. In deze digitale tijd leven we nu eenmaal in één groot lexicon. De wetenschap zou aanleg en onderhoud daarvan niet aan amateurs moeten overlaten, maar zelf de kwaliteit ervan

Die 1001 vrouwen lieten elk op een eigen manier hun sporen na

moeten borgen. Anders raakt zij haar publieke functie een beetje kwijt.' Met *1001 Vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis* geeft Kloek in elk geval het goede voorbeeld. Het boek is strak en zakelijk opgebouwd, met gestandaardiseerde lemmata die beginnen met een 'genealogisch blok', gevolgd door feitelijkheden over opleiding, familieomstandigheden, rijkdom of gebrek daaraan, prestaties, factoren die daarop van invloed waren, en *claim to fame*. Juist die droge opsomming – wel voorzien van vaak prachtige, sprekende portretten – is de kracht van *1001 Vrouwen*. Er wordt niet geklaagd over achtergestelde posities, niet getreurd om gemiste kansen. Die 1001 vrouwen waren er gewoon en ze lieten elk op een eigen manier hun sporen na. Dat zegt genoeg.

vrouwen in wetenschap

Vergeleken bij lotgenoten in andere landen waren Nederlandse vrouwen relatief vrij, stelt Els Kloek. Ze konden gaan en staan waar ze wilden, ze waren geen slavinnen en ze lieten zich niet op hun kop zitten. Ze voerden hun huishouden als een soort onderneming en zetten als weduwe niet zelden het bedrijf van hun echtgenoot voort. Hoewel vrouwen in het openbare leven geen rol van betekenis speelden, kregen meisjes in de welvarende

Els Kloek
foto Stef Verstraaten

VLNLR: KENAU, NEEL DOFF, AUDREY HEPBURN, THERESE SCHWARTZE, ALEXANDRINE TINNE EN ANNIE M.G. SCHMID

Nederlanden wel al vroeg een goede opleiding. Dat verklaart volgens Kloek waarom veel vrouwen uit haar lexicon in de culturele sector actief waren. ‘Dan had je die gedegen opleiding, maar dan zat je vervolgens wel thuis. Misschien trouwde je niet, of je kreeg geen kinderen, en je huishouden was geen veeleisende onderneming. Dan ging je proberen op een andere manier je talenten te ontwikkelen.’

Behalve de letteren en de kunsten bood ook de wetenschap getalenteerde vrouwen een toevluchtsoord. Zo kon de (kinderloze) studieuze predikantsvrouw Josina van Lynden in 1770 een officieel erkende *Logica of Redenkunde* publiceren, een theologisch gekleurde beschrijving van de kunst van het logisch redeneren als middel om geloofswaarden te vinden. Het werk bezorgde Van Lynden in 2003 een plaats in de *Dictionary of Seventeenth and Eighteenth-Century Dutch philosophers*. In 1903 promoveerde Marie van Baale (1875-1947) als eerste Europese vrouw in de klassieke talen. Ondanks haar *cum laude* behaalde doctoraat had zij moeite om een positie als docent aan een gymnasium te veroveren en te behouden. Tot twee keer toe riep ze met succes de hulp van de minister van onderwijs in om de weerstand van schoolbestuur en gemeente te breken. Daarmee bereidde Van Baale de weg voor vele vrouwelijke docenten na haar. Maartje Draak (1907-1995), hoogleraar Keltisch, trad in 1955 als eerste vrouw toe tot de KNAW. Dat andere Akademieleden haar niet aanspraken als ‘collega’, maar als ‘juffrouw Draak’ ergerde haar naar verluidt buitengewoon.

crowdfunding

1001 Vrouwen, dat begon als het Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland, was er waarschijnlijk nooit gekomen zonder de financiële hulp – in totaal zo’n 75.000 euro – van vele particuliere weldoeners. Is crowdfunding een veelbelovend model, waar ook andere onderzoekers in

deze zuinige tijden hun toevlucht toe kunnen nemen? Els Kloek sluit het niet uit. Ze was zelf aangenaam verrast door het enthousiasme van haar gevers. ‘Voorwaarde is wel dat je onderwerp mensen iets zegt. Dat ligt met historische vrouwen wellicht meer voor de hand dan als je een of andere bacterie onderzoekt. Tenzij natuurlijk veel mensen daar last van hebben’, voegt ze er met een knipoog aan toe. ‘Een succesfactor is ook dat je je donateurs het gevoel geeft dat ze echt iets bijdragen; dat moet je tastbaar maken. Ik heb dat gedaan door mijn gevers in staat te stellen voor een minimum bedrag van 50 euro een vrouw uit het lexicon te laten “adopteren”. Op web-

Donateurs geven niet alleen geld, ze leven ook met je mee. En dat geeft vleugels.

site 1001-vrouwen.nl staat hun naam, met de reden waarom ze voor deze vrouw gekozen hebben. Verder moet je je donateurs persoonlijk bedanken, op de hoogte houden en betrekken bij je project. Maak het spannend; laat het telkens weten als er weer een stapje is gezet. Ik heb stevig gecommuniceerd, met een website, een filmpje, een nieuwsbrief, Facebook en Twitter.’ Crowdfunding kost kortom een hoop extra werk en je moet er zin in hebben. ‘Maar je donateurs geven niet alleen geld, ze leven ook met je mee. En dat geeft vleugels.’

1001 Vrouwen uit de Nederlandse Geschiedenis is uitgegeven bij Uitgeverij Vantilt en heeft tot 14 mei een introductieprijs van € 39,50 (daarna € 49,50). Voor een overzicht van alle activiteiten rond het boek, zie www.1001vrouwen.nl.

VLNR: HENRIETTE CATHARINA VAN ORANJE-NASSAU, BELLE VAN ZUYLEN, MARGA KLOMPÉ, TRIJN VAN LEEMPUT, MARGARETHA VAN OOSTENRIJK EN MATA HARI (GREETJE ZELLE). FOTO'S ONTLEEND AAN: WWW.1001VROUWEN.NL